2019-150

Archeologienota Menen Krommebeekstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

30-1-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Menen Krommebeekstraat (provincie West-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken vergunningsplichtige bodemingrepen 5000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. In deze archeologienota zijn de resultaten van de bureaustudie en het landschappelijk bodemonderzoek door middel van boringen opgenomen.

Het plangebied is ca. 12 000m² groot en situeert zich binnen de industriezone Menen-Oost. In het zuiden sluit het terrein aan op de Krommebeekstraat/Kortewaagstraat. De autosnelweg A19 die van Kortrijk naar Ieper loopt, bevindt zich op ca. 100m ten noorden van het plangebied. Het plangebied zelf is momenteel onbebouwd en in gebruik als grasland. Ten noorden van het plangebied is een voetweg aanwezig. Net ten westen werd recent een industrieel pand opgericht. Het terrein kent een komvormig profiel, in het noorden is een grote drassige zone aanwezig. Het plangebied ligt opvallend lager dan de recent bebouwde gronde ten westen.

Het projectgebied bevindt zich op ca. 2km van het stadscentrum van Menen en op ca. 1,5km van de parochiekerk van Ons Dorp. Op de kaart van Ferraris (1777) staat binnen de grenzen van het plangebied een site met walgracht aangegeven, die mogelijk een laatmiddeleeuwse voorloper kent. Ook op de kaarten uit de 19de en het begin van de 20ste eeuw staan hoevegebouwen met daarrond restanten van een omgrachting aangegeven op het terrein. Via luchtfoto's kan worden opgemerkt dat deze bebouwing continuïteit vertoont tot het begin van de 21ste eeuw. De hoevegebouwen worden tussen 2006 en 2008 gesloopt, waarna het terrein in gebruik is als grasland. De huidige Krommebeekstraat, die in het zuiden aansluit op het terrein, wordt tegen 2008 gerealiseerd. Het historisch overzicht toont aan dat er de laatste decennia al enige werkzaamheden hebben plaatsgevonden op (sloop gebouwen) en nabij het plangebied (verleggen waterloop net ten noorden, aanleg Krommebeekstraat). De invloed van deze werkzaamheden op het terrein kon op 2 manieren vastgesteld worden: het hoogteverloop op het digitale hoogtemodel (geleidelijke stijging van noord naar zuid) komt niet meer overeen met de huidige komvormige toestand van het terrein, en de landschappelijke boringen hebben voornamelijk in de noordelijke en oostelijke zone een verstoorde bodem aangetoond.

Het plangebied bevindt zich in de Zandleem- en Leemstreek, binnen het Land van Roeselare. Het situeert zich in de Zuidelijke Vlaamse Laagvlakte in een gebied dat wordt gekenmerkt door gronden van zwakke ruggen en kouters, in de vallei van de Leie. Deze rivier bevindt zich op ca. 2,7km ten zuiden van het plangebied. De omgeving van het projectgebied wordt echter gekenmerkt door de aanwezigheid van verschillende beken, zoals de Krommebeek, op ca. 200m ten noorden, en de Vrouwbeek, op ca. 450m ten zuidoosten. Deze rechtlijnige Krommebeek doet momenteel dienst als afwatering van de A19 en werd bij de aanleg van deze autoweg verlegd, oorspronkelijk bevond de kronkelende beek zich net ten noorden van het terrein. Het plangebied bevindt zich in de tussenzone tussen de lager gelegen Leievallei (ca. +10m TAW) en de hogere ruggen (+30 à 40m TAW) ten noorden en ten zuiden ervan.

Op de bodemkaart worden binnen de grenzen van het plangebied drie verschillende bodemtypes aangegeven. In het noordelijke terreindeel worden natte zandleembodems zonder profielontwikkeling (Lep) aangegeven, vermoedelijk te koppelen aan de nabijheid van de voormalige beek ten noorden van het plangebied. Het zuidelijke gedeelte wordt gekenmerkt door matig droge zandleembodems met textuur B horizont of weinig duidelijke kleur B horizont (Lca), terwijl een kleine zone langs de westelijke zijde van het terrein wordt ingekleurd als matig natte zandleembodem zonder profielontwikkeling (Ldp). Deze kartering dient op basis van de landschappelijke boringen bijgesteld te worden. De bodems aangetroffen bij de boringen sluiten niet volledig aan bij de kartering van de bodemkaart: Lep (natte zandleembodems zonder profiel) in het noorden komt nog enigszins overeen met de resultaten van de boringen; in het zuiden zouden er Lca-bodems zijn (matig droge zandleembodems met textuur B horizont of weinig duidelijke kleur B horizont), maar deze B-horizont werd niet vastgesteld in de boringen. Er is een AC profiel aanwezig, met plaatselijk een sterke antropogene invloed die zich manifesteert onder de vorm van een vermengd pakket tussen de A en C.
De boringen tonen aan dat er in het noordelijke en oostelijke deel van het terrein verstoringen hebben plaatsgevonden, die recent van aard zijn en waardoor het archeologisch niveau zal zijn verstoord. Enkel in het westelijke en zuidelijke deel kan een archeologisch onverstoord niveau eventueel aanwezig zijn vanaf ca. 45cm diepte. Er zijn geen aanwijzingen dat deze bodems potentieel hebben voor in situ bewaring van steentijd artefactensites.

De omgeving van het plangebied is archeologisch goed gekend, voornamelijk via veldprospecties maar ook via gravend onderzoek. Iets ten oosten en zuiden van het plangebied is de gekende site Menen Kortewaagstraat gelegen, waar bij een grootschalig archeologisch onderzoek onder meer een belangrijke Romeinse bewonings- en begravingssite werd aangesneden. Een recent proefsleuvenonderzoek uitgevoerd net ten zuiden van het plangebied leverde eveneens Romeinse sporen op. Bij de veldprospecties kwamen op diverse locaties vondsten aan het licht die wijzen op bewoning rondom het plangebied vanaf de steentijd, over de ijzertijd, Romeinse tijd, middeleeuwen tot in de nieuwe en nieuwste tijd. In het kader van de opgraving aan de Kortewaagstraat, werd ter hoogte van het plangebied 'site 3' vastgesteld, en werd deze onderzocht in 2006 door middel van proefsleuven door Philippe Despriet. Een kort verslag van de resultaten van dit onderzoek van Philippe Despriet is te lezen in het jaarboek Zuid-Westvlaamse opgravingen 2006: "*Kaderend in het projekt "Menen-Oost" bestudeerden we in juni-juli 2006 de resten van een ingrijpend verbouwde hoeve, gelegen tussen de Bruggestraat, de A 19, de Kortewaagstraat en een afgedankte spoorlijn (06.ME.174). Het complex werd beschreven in het landboek van Menen-Buiten in 1680-1696 en werd op de kabinetskaart van graaf de Ferraris in 1771-1778 afgebeeld als een walgrachthoeve. Historisch onderzoek bracht enkele gegevens vanaf ca. 1550 aan het licht. Aan de hand van terreinverkennende sleuven onderzochten we de hoeve en de omgeving; we stelden vast dat de bovengrondse toestand met losse bebouwing niet ouder is dan ca. 1800. Van een gracht werd geen enkel spoor aangetroffen. De schaarse strooivondsten beperken zich tot reducerend gebakken, grijs aardewerk, bruinrode randen en pijpfragmenten. Er werden geen structuren van enige betekenis aangetroffen.*"[1] In het jaarboek is geen sleuvenplan opgenomen, dit onderzoek staat ook niet vermeld op de CAI. Uit bovenstaande kan opgemaakt worden dat er ter hoogte van site 3, waarvan de afbakening quasi

[1] Despriet, 2007.

volledig overeenkomt met de begrenzing van het plangebied, reeds een proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd, waarbij geen archeologische site is aangetroffen.

Algemeen kan gesteld worden dat het plangebied is gelegen in een regio met een hoog archeologisch potentieel, maar dat dit specifiek voor het plangebied kan bijgesteld worden naar zeer laag tot nihil: recente werken hebben grondige wijzigingen aan het maaiveldverloop van het terrein aangebracht, de boringen hebben in de noordelijke en oostelijke zone een grote verstoring aan het licht gebracht, en het proefsleuvenonderzoek uit 2006 heeft aangetoond dat er geen archeologische sporen aanwezig zijn.

Op het plangebied zal een nieuw bedrijfsgebouw worden ingericht, met eromheen verharding, parkeerplaatsen en een vijver met grasland-bloemenweide. Voorafgaand de ontwikkeling, zal de komvormige lage ligging van het terrein worden weggewerkt door een aanzienlijke ophoging te creëren (zie bijlage voor een doorsnedeplan). Bij de ophoging wordt eerst de teelaarde afgegraven, om latere zettingen van de bodem te vermijden. Enkel in de zuidelijke strook van het plangebied, aansluitend op de Krommebeekstraat, dient geen ophoging te gebeuren en wordt het bestaande maaiveldniveau behouden. In deze strook worden de inrit tot het bedrijf, een weg en parkeerplaatsen gecreëerd, waardoor er in deze zone werken zullen gebeuren tot ca. 40cm diepte voor opbouw van deze infrastructuur. Plaatselijk zal ook dieper gegaan worden voor de aanleg van nutsleidingen. Binnen het gedeelte van het terrein dat wordt opgehoogd, zullen er naast het afgraven van de teelaarde op volgende zones werken gebeuren die zullen ingrijpen in de grond onder het aan te voeren ophogingspakket:

- de natuurvijver centraal op het terrein: oppervlakte ca. 1300m², wordt aangelegd 54 tot 87cm dieper dan de onderzijde van de af te graven teelaarde;
- de kolomstructuur die zal dienen als fundering voor de bedrijfsgebouwen: dit zijn puntsgewijze ingrepen van telkens ca. 1m² oppervlakte en meerdere meter diep, volgens een gelijkmatig grid verspreid over de oppervlakte van de nieuwe gebouwen (ca. 3952,64m²);
- laadkaai in het noorden van de site: oppervlakte 443,42m², wordt aangelegd tot een diepte van 120cm onder de nieuwe nulpas, in deze zone komt dat overeen met 60 à 80cm dieper dan de onderzijde van de af te graven teelaarde;
- plaatselijke verstoringen voor aanleg van nutsleidingen en -voorzieningen.

De overige werken (aanleg verharding langs de westelijke grens en in de noordwestelijke hoek, bloemenweide, groenzone langs de oostelijke grens, bodemplaten van de gebouwen) zullen plaatsvinden in het ophogingspakket en geen bijkomende bodemverstoring veroorzaken.

Er zullen aanzienlijke grondwerken plaatsvinden, waarbij globaal kan uitgegaan worden van een bodemverstoring van ca. 40cm diep over het volledige plangebied: enerzijds voor de afgraving van de teelaarde, anderzijds voor de aanleg van de verharding in de zuidelijke strook van het plangebied. Het werfverkeer dat gepaard gaat met deze werken, zal er voor zorgen dat de reële bodemverstoring ca. 60 à 70cm ten opzichte van het huidige maaiveld zal bedragen. Daarnaast zullen er bijkomende, diepere verstoringen plaatsvinden verspreid over het terrein voor aanleg van de vijver, de laadkaai, de funderingskolommen en de nutsleidingen en -voorzieningen. De overige grondwerken vinden plaats in het op te voeren ophogingspakket.

Het booronderzoek heeft aangetoond dat er relatief veel bodemverstoring heeft plaatsgegrepen op het plangebied, enkel in het westelijke en zuidelijke deel kan een archeologisch onverstoord niveau eventueel aanwezig zijn vanaf ca. 45cm diepte. Dit betekent dat het archeologisch niveau daar zal verstoord worden door de geplande werken, en dat er geen behoud in situ mogelijk is. Daartegenover dient echter rekening gehouden worden met de landschappelijk/historische en de archeologische achtergrond van het terrein. Recent werd het terreinprofiel gewijzigd waardoor er een komvorm ontstond en het oorspronkelijke, geleidelijk hellende terreinverloop werd weggevaagd. Op het terrein werd in 2006 bovendien een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, die geen archeologische sporen aan het licht bracht. Mogelijk zijn de boringen in het westelijke en zuidelijke deel van het terrein, waar minder verstoring werd vastgesteld, geplaatst tussen de sleuven van 2006 in. Omdat dit sleuvenonderzoek heeft aangetoond dat er geen site aanwezig is, zullen de werken – hoewel ze de C-horizont zullen verstoren – geen invloed hebben op het archeologisch erfgoed. Er dient dus geen verder archeologisch onderzoek te gebeuren.

Er dient dus geen programma van maatregelen voor verder archeologisch vooronderzoek opgesteld te worden. Wel wordt gewezen op de wettelijke verplichting om bij aantreffen van archeologisch sporen/vondsten tijdens werken, dit te melden aan Onroerend Erfgoed[2].

[2] Zie artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 5.1. van het Onroerenderfgoedbesluit.